

השלישי הפך הקורס למעשה למסלול קידום, המכשיר בעלי דרגות אחרות לתפקידי קצונה. משך הקורס הגיע ל-23 שבועות ולאחר מכן ל-27 שבועות במחזור האחרון. כשליש מהשעות ניתנו על ידי מדריכי הבסיס או בהשגחתם וכשליש על ידי מורים ומדריכים מבחוץ; יתר השעות ניתנו על ידי מרצים אורחים של השירות ואנשי משטרה. היקף הקורס היה 1,024 שעות, 38 שעות בשבוע בממוצע.

3. מחסן הנשק. להדרכת החניכים ולאבטחת היחידה מוחזקים בבסיס איל נשק ותחמושת. בעת הביקורת הוחזק הנשק בחדר, שנמצא בקומה שמתחת למקלחות ולשירותים, ובגלל בנייה לקויה חדרו המים לקירות, וכתוצאה מכך נעשו לחים והעלו עובש. לקראת סיום הביקורת הועבר הנשק לחדר אחר, שאמנם היה יבש, אך לא הותאם לאחסון נשק.

משדר מבקר המדינה ערך בדיקת פתע, יחד עם האחראי על הנשקיה, במדגם של עשרה פריטי תחמושת, שכללו סוגי נשק, תחמושת ומחסניות.

— המצאי של כלי הנשק היה מתאים לרישום, ואילו ברוב סוגי התחמושת הייתה הכמות בעין גדולה ב-15% בקירוב מהכמות הרשומה. העודפים הוסברו בכך, שלא הוקפד על רישום של מלאי תחמושת, שנותרה ממטווחים והחזורה למחסן. בעקבות הביקורת נרשמה התחמושת בספרי המלאי כדבעי.

4. מרפאה. המרפאה נועדה לשרת את האסירים המוצבים בבסיס לצורך עבודות השירותים ולמתן עזרה ראשונה לחניכי הקורסים, במקרים שקשה להגיע למרפאות קופת חולים — שהוא המוסד המטפל בהם בתנאים רגילים.

במרפאה נערכה, בנוכחות החובש, בדיקת פתע של מלאי התרופות המכילות רעלים, ושל כדורי השינה וההרגעה, המוחזקים בנפרד מיתר התרופות. במדגם של עשרה פריטים, שבעה תאמו את הרישום ובשלושה פריטים היו הפרשים: בפריט אחד היה חסר של 31 יחידות מרישום של 200. בפריט שני היה חסר של 46 יחידות מרישום של 300; פריט שלישי, בכמות של 70 יחידות, כלל לא היה רשום.

קורסים מקצועיים

מלבד הקורסים וההשתלמויות, הנערכים בבסיס ההדרכה או ביחידות, נשלחים סוהרים לקורסים, שאורגנו על ידי גורמי חוץ, משטרת ישראל, צה"ל, המכון לפריון העבודה והייצור ומכון וינגייט. קורסים אלה הם בנושאים ספציפיים ומטרתם להכשיר את הסוהרים לתפקידים שונים: טבחים, שלמים, אפסנאים, ומדריכי אמוץ גופני. לפי פקודות נציבות שירות בתי הסוהר יש לקבל מעובדים היוצאים לקורס מקצועי התחייבות לשרת, לאחר גמר הקורס, פרק זמן מוצרי, כפי שנקבע בהוראות השירות. לא בכל המקרים התחייבות שירות בתי הסוהר את המשתלמים כנדרש. בעקבות הביקורת הודיע נציב בתי הסוהר, ביוני 1976, שניתנו הוראות להחתים את הנשלחים לקורסים מקצועיים על התחייבות כדרוש.

ממצאי מעקב

המערך האפסנאי של שירות בתי הסוהר

דו"ח שנתי 25, עמ' 468

תכנון הרכש האפסנאי השנתי נעשה על ידי ראש מחלקת האפסנאות, על בסיס כמויות המלאי של המחסן המרכזי והאספקה השנתית ליחידות, אך מבלי להביא בחשבון את המלאי שבמחסני היחידות, שהספיק לדברי שירות בתי הסוהר, לפחות לשנה אחת. הביקורת העלתה שבחלק מהפריטים המלאי במחסן המרכזי עשוי היה להספיק ל-2—4 שנים.

מחלקת האפסנאות עודנה ממשיכה לתכנן את רכישותיה רק לפי המלאי שבמחסן המרכזי. במחסן המרכזי ירד המלאי של חלק מהפריטים לכדי כמות צריכה של שנה אחת; בחלק אחר קיים עדיין מלאי לתקופה העולה על שנה. מאז הביקורת בסוף שנת 1974 לא בוצעו רכישות נוספות של אותם פריטים.

רכישות בהוצאה העולה על 5,000 ל"י — הטענות מכרז פומבי — נדונו בוועדת הרכישות המרכזית, שחבריה היו ראש מינהל המשק והכספים, ראש מחלקת האפסנאות, ראש מחלקת הכספים, ראש ענף הקניות ואחד ממנהלי בתי הסוהר. חברי הוועדה חוץ ממנהל בית הסוהר, כפופים לראש המינהל. פעמים אחדות לא חתם מנהל בית הסוהר, שאינו כפוף לראש המינהל, על החלטות הוועדה או אף לא היה נוכח בדיוניה.

הפעלת ועדות כפורום לקבלת החלטות מטרתה להבטיח תקינות גם על ידי כך, שההחלטות יתקבלו לפי מיטב השיקולים של כמה ממלאי תפקידים, ככל האפשר בלתי תלויים זה בזה, היכולים לייצג נקודות ראות שונות. מבחינות אלה הרכב ועדת הרכישות המרכזית, כפי שהיה, לא סיפק דרישה זו.

בעת הביקורת היו בין חבריה שלושה שאינם כפופים לראש המינהל. בדיקת הפרוטוקול לים של הוועדה, מאפריל 1976 עד סוף השנה, העלתה, שחתמו עליהם כנדרש.

המפתחות לתיבת המכרזים לא נשמרו במעטפה חתומה בשעווה כנדרש.

הליקוי חוקן.

על פי הוראות החשב הכללי יש לנהל, נוסף על כרססת המלאי לפי כמויות, גם כרססת מלאי מקבילה, שתכלול את הערך הכספי של הפריטים ותהווה חלק מהנהלת החשבונות. מינהל המשק והכספים של השירות לא ניהל כרססת כזאת.

הליקוי לא חוקן.

מחמת טעויות ניכרות ברישום יתרות, היו בכמה פריטים, הפרשים של יתר ושל חוסר בכמויות הרשומות, בהשוואה למלאי שבמחסן.

מספר הטעויות ברישום היתרות פחת.

מחלקת האפסנאות לא קבעה מספרים קטלוגיים נפרדים לפריטים מסוג אחד שאמנם דומים אך שונים מאיזו בחינה שהיא. ההסדר הקיים לא איפשר להבדיל בין כמויות של פריטים בעלי ערך שונה ובמיוחד בין פריטים חדשים לבין פריטים משומשים.

בוצע סיווג קטלוגי במספר של פריטים. בינואר 1977 החלו למיין ביגוד של סוהרים וכן לערוך הפרדה ברישומים של ציוד זה המתייחסים לביגוד ישן ולביגוד חדש. השירות מתכוון להשתלב בקיטלוג הנהוג במשטרת ישראל.

בחודשים ינואר—מאי 1974 הוזמנו בבית הסוהר מעשייהו כ-2000 מנות מזון, שהיו מעל לכמות הדרושה, כיוון שבעת ההזמנה לא הובאו בחשבון אסירים מאושפזים, אסירים בחופשה ואסירים שאכלו במטבח הסוהרים שברמלה.

בבדיקה חוזרת בבית סוהר מעשייהו בשנת 1976 לא הועלו חריגות בהזמנת מנות מזון.

תשלום לאסירים בעד עבודה

תקנה 21 לתקנות בתי הסוהר, תשכ"ז—1966 קובעת, ש"כל אסיר יקבל שכר בעד עבודתו; שיעורו וצורתו של השכר יקבע הנציב", הנחה מקובלת בעולם היא, שאסיר זכאי לקבל בעד עבודתו בבית הסוהר, שכר הולם, ביחס סביר לשכר המינימום היומי המקובל במשק; שכר הולם אף עשוי לקדם את שיקומו של האסיר. בדו"ח שנתי 22, עמ' 469, קבע מבקר המדינה, שלא הייתה מדיניות ברורה בדבר קביעת השכר והשינויים שצריכים לחול בו; החלטות בעניין צריכות להתקבל על פי שיקולים של מדיניות. המבקר המליץ, שנציב שירות בתי הסוהר יודרך בהחלטותיו על ידי קווי פעולה עקרוניים, שייקבעו בדרג, הנושא באחריות הפרלמנטרית לקביעת מדיניות. בדו"ח שנתי 24, עמ' 480 וכן בדו"ח שנתי 26, עמ' 592, חזר מבקר המדינה והדגיש את החשיבות הנודעת לתשלום שכר הולם לאסירים בעד עבודתם ובמסגרת שיקומם.

ביולי 1973 מינה שר המשטרה ועדה לטיפול בענייני תעסוקה בבתי הסוהר. בעקבות מסקנות הוועדה הקים השירות מערך חדש לתעסוקה וייצור ובמסגרת מערך זה הופעלו באפריל 1976, מספר בתי מלאכה יצרניים חדשים ליד בית הסוהר רמלה, בהם הועסקו—על פי הודעת

נציב שירות בתי הסוהר מנובמבר 1976 — כ־130 אסירים. מערך זה אמור היה לשמש נסיון לשינוי כללי במערכת התעסוקה בבתי הסוהר, שבמסגרתו ייקבעו תעריפי שכר לאסירים בעד עבודה.

ביולי 1975 מינה שר המשפחה מועצת מנהלים למפעלים היצרניים בשירות בתי הסוהר, ובה שמונה חברים: נציגי שירות בתי הסוהר, משרדי האוצר, המסחר והתעשייה, המשטרה, העבודה ונציג של חבר האגודות לשיקום האסיר והעברייני בישראל; כיו"ר המועצה נתמנה ראש מינהל המשק והכספים בשירות בתי הסוהר ומנהל בית הסוהר ברמלה משתתף בדיונים. מתפקידי המועצה, בין היתר, הנהגת אמצעים יעילים לתכנון והפעלה של בתי המלאכה היצרניים ופיקוח עליהם; קביעת מדיניות לתעסוקה; קיום קשר עם מפעלי מלאכה וחרושת; קביעת מחירים, סולם שכר ותמריצים לאסירים.

השכר ששולם לאסירים, שעבדו בבתי המלאכה שבמסגרת המערך שהוקם, נע בין שלוש ל־7 ל־10 ליום עבודה. השכר נקבע לפי חמש דרגות שכר, עם אפשרות לחוספת פרמיות. בינואר 1977 נקבע השכר לארבע עד עשר ל־10 ליום עבודה וגם זאת לפי אותן דרגות ותוספות. נקבע, שאסיר רשאי לנצל 50% משכרו החודשי לקניות בקנטינה בסכום מירבי של 75 ל־10 לחודש. את יתרת הסכום רשאי האסיר לחסוך או לנצל למטרות משפחתיות בהתאם לאישור הנציב.

בשאר בתי הסוהר בישראל קיבלו האסירים עד תחילת נובמבר 1976 שכר שנע בין 70 אגורות ל־1.75 ל־10 ליום עבודה לפי חמש דרגות ואפשרות לחוספת פרמיות. מנובמבר 1976 הועלה השכר היומי ל־1.10 ל־10 עד 2.60 ל־10 לפי אותן דרגות ותוספות.

משרד המשטרה עוד לא הסכים, לדברי נציב שירות בתי הסוהר, לדרישות לשינוי רדיקאלי בתשלומים לאסירים. לדעת הנציב פתרון לדבר יבוא רק על ידי הכנסות מעבודה יצרנית עבור גורמי חוץ, עם העתקת השיטה של מרכז המלאכה החדש ברמלה לשאר בתי הסוהר. התוכנית תהיה בת ביצוע, לדברי הנציב, רק לאחר שהשירות יתגבר על הבעיות, שהתעוררו במרכז ברמלה, כגון, סירובם של אסירים לעבוד יום עבודה ארוך, עד שעה 15.45; תפוקה שאינה עולה על 15% מהמקובל במשק; הסתה מצד גורמים מסויימים בקרב האסירים והשפעתה על יתר האסירים.

לדעת הביקורת, קשיים נוספים קיימים גם מאחר שרק חלק קטן מהאסירים מועסק בעבודה יצרנית, בעוד שהשכר ניתן גם לאסירים המועסקים בשירותים בבתי הסוהר.

בירור עם הפסיכיאטר של שירות בתי הסוהר העלה, שנושא הקשר שבין תמריצים לבין הגברת פריון העבודה, לא נבדק. ואילו השכר שהאסירים מקבלים כיום מאפשר להם אמנם לרכוש מצרכים מסויימים בקנטינה של בית הסוהר אך אין בו כדי לאפשר לאסירים לחסוך כך, שלאחר שחרורו, יוכל המשתחרר מבית הסוהר לקיים את עצמו אפילו חודש עד שיקבל עבודה.

יושב ראש מועצת המנהלים של המפעלים היצרניים בשירות בתי הסוהר הודיע לביקורת בדצמבר 1976, שהמועצה החליטה להמליץ שייערך סקר מקצועי, על ידי מומחים, ולבדוק מפני מה אין אפשרות להשיג רמה סבירה של תעסוקה ותפוקה גם בשיטה החדשה.

נציבות בתי הסוהר ערה לחשיבות הנודעת לתשלום שכר הולם לאסירים בעד עבודתם ובמסגרת שיקומם. אולם עוד יארך הזמן עד שיווצרו תנאים כספיים, שיאפשרו בחינה עקרונית של הנושא של שכר עבודה הולם לאסירים, וזאת גם במסגרת ההצעה של שירות בתי הסוהר.